

Додаток
до листа Міністерства освіти і
науки України
від 31.01.2023 № 1/1434-23

АНАЛІЗ

стану пожежної та техногенної безпеки на об'єктах освіти, що належать до
сфери управління МОН, за 2022 рік

1. Характеристика забезпеченості пожежної та техногенної безпеки об'єктів освіти

Результати перевірок органами державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки свідчать про те, що незважаючи на здійснені адміністраціями закладів освіти заходи, їх стан пожежної та техногенної безпеки потребує значного покращення.

У зв'язку із введенням воєнного стану 24 лютого 2022 р., строк дії якого продовжено Указом Президента України від 7 листопада 2022 р. № 757/2022, заходи державного нагляду (контролю) за станом виконання вимог Кодексу цивільного захисту України та інших законодавчих та нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки у закладах освіти і їх готовності до нового 2022/23 навчального року не здійснювалися.

У період з 1 січня 2021 року по 23 лютого 2022 року територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) здійснено 27 тис. 643 перевірки стану техногенної та пожежної безпеки закладів освіти незалежно від форми власності та підпорядкування, за результатами виявлено більше 180 тис. порушень (з яких більше 100 тис. порушень не усунуто з попередніх перевірок).

Так у 17 тис. 931 закладі відсутні, несправні або не обслуговуються автоматичні системи протипожежного захисту, у 3 тис. 888 закладах відсутнє або несправне зовнішнє протипожежне водопостачання, у 1 тис. 650 відсутнє або несправне внутрішнє протипожежне водопостачання, 2 тис. 252 будівлі потребують заміни або ремонту систем електропостачання, у 1 тис. 905 будівлях необхідно перепланувати або привести в належний стан шляхи евакуації, 2 тис. 712 будівель необхідно обладнати первинними засобами пожежогасіння.

За порушення вимог пожежної безпеки та невиконання заходів, запропонованих приписами територіальних органів ДСНС, до адміністративної відповідальності притягнуто 18 тис. 549 керівників закладів і відповідальних посадових осіб.

Також до адміністративного суду направлено 1 тис. 53 позовні заяви на призупинення експлуатації об'єктів, діяльність яких створює загрозу життю та здоров'ю людей, за результатом розгляду яких 546 задоволено повністю, 125 закрито у зв'язку із повним усуненням порушень під час розгляду справ, 35 відмовлено.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних та Київської міської державних адміністрацій **серед 31,3 тис. закладів освіти**, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі – МОН), **станом на 1 січня 2022 року** забезпеченість автоматичними системами пожежної сигналізації та оповіщення людей складало близько **33%**, первинними засобами пожежогасіння – **95%**, системами блискавкозахисту – **43%**, стан оброблення дерев'яних конструкцій покрівлі спеціальним розчином – **52%**.

За 2022 рік у зв'язку із широкомасштабним вторгненням російської федерації на територію України роботу адміністрацій закладів освіти щодо покращення стану пожежної та техногенної безпеки закладів освіти було призупинено, а показники залишились на рівні початку 2022 року.

Державними будівельними нормами України «Системи протипожежного захисту» (ДБН В.2.5-56:2014), що затверджені наказом Мінрегіону України від 13.11.2014 № 312 (із змінами внесеними наказом Мінрегіону України від 25.09.2018 № 254) передбачається обов'язкове обладнання об'єктів системами протипожежного захисту під час будівництва, реконструкції, технічного переоснащення, капітального ремонту, заміни категорій приміщень і будинків за вибухопожежною і пожежною небезпекою.

Більшість закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, розташовані в старих будівлях, в яких на час введення в експлуатацію проектною документацією відповідно до державних будівельних норм не було передбачено наявність автоматичних систем пожежної сигналізації, оповіщення про пожежу та керування евакуюванням людей, а електричні мережі не були розраховані на високі навантаження із застосуванням обладнання, комп'ютерів і т.і., що вимагає сучасні підходи до організації освітнього процесу. Виникає необхідність повної, або часткової заміни електричної мережі та встановлення сучасних електричних запобіжників.

Робота керівників закладів освіти та органів управління освітою на місцях щодо удосконалення евакуаційних заходів та скороченню термінів їх проведення планується та проводиться відповідно до річних планів основних заходів цивільного захисту (практичне тренування з евакуації на випадок виникнення пожежі, що проводиться кожним закладом освіти двічі на рік, крім того, одне об'єктове тренування з питань цивільного захисту, що проводиться закладом вищої та фахової передвищої освіти за окремим планом).

У рамках підготовки закладів освіти до 2022/23 навчального року представниками ДСНС взято участь **майже 25,1 тис. комісійних обстеженнях об'єктів (будівель) закладів освіти**, де планувалось організувати освітній процес у звичайному режимі. В ході комісійних обстежень перевірялись не тільки наявність та стан укріттів фонду захисних споруд цивільного захисту, а й стан пожежної та техногенної безпеки визначених будівель, наявність й справність систем оповіщення та автоматичних систем пожежної сигналізації (за наявності), а також наявність та справність первинних засобів пожежогасіння.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації територіальними підрозділами тимчасово окупованих територій (Донецької, Луганської,

Херсонської та частково Запорізької областей) звітні дані не надавалися та до аналізу не включалися.

У всіх закладах освіти організовано проведення занять з питань пожежної безпеки, запобігання ризикам, пов'язаним із вибухонебезпечними чи підозрілими предметами, та з правил поведінки з такими предметами, практичних тренувань щодо дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», загрози виникнення надзвичайної ситуації, пожежі, терористичного акту.

За участю представників територіальних підрозділів ДСНС в закладах освіти проведено **1,998 тис.** батьківських зборів, **35,96 тис.** онлайн-занять з цивільного захисту, пожежної та мінної безпеки, **9,399 тис.** практичних відпрацювань з працівниками закладів освіти щодо дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», загрози виникнення надзвичайної ситуації, пожежі, терористичного акту тощо, при цьому охоплено **729,906 тис.** учасників освітнього процесу та задіяно **7,143 тис.** фахівців територіальних підрозділів ДСНС.

Керівниками закладів освіти проаналізовано результати планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням (виконанням) вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки закладами освіти за період з 01 січня 2021 року до 23 лютого 2022 року, розроблено плани усунення виявлених порушень та забезпечено здійснення контролю за його виконанням.

Відповідно до частини третьої статті 55 Кодексу цивільного захисту України забезпечення пожежної безпеки покладається на власника (власників) земельної ділянки та іншого об'єкта нерухомого майна або наймачів (орендарів) земельної ділянки та іншого об'єкта нерухомого майна, якщо це обумовлено договором найму (оренди), а також на керівника (керівників) суб'єкта господарювання.

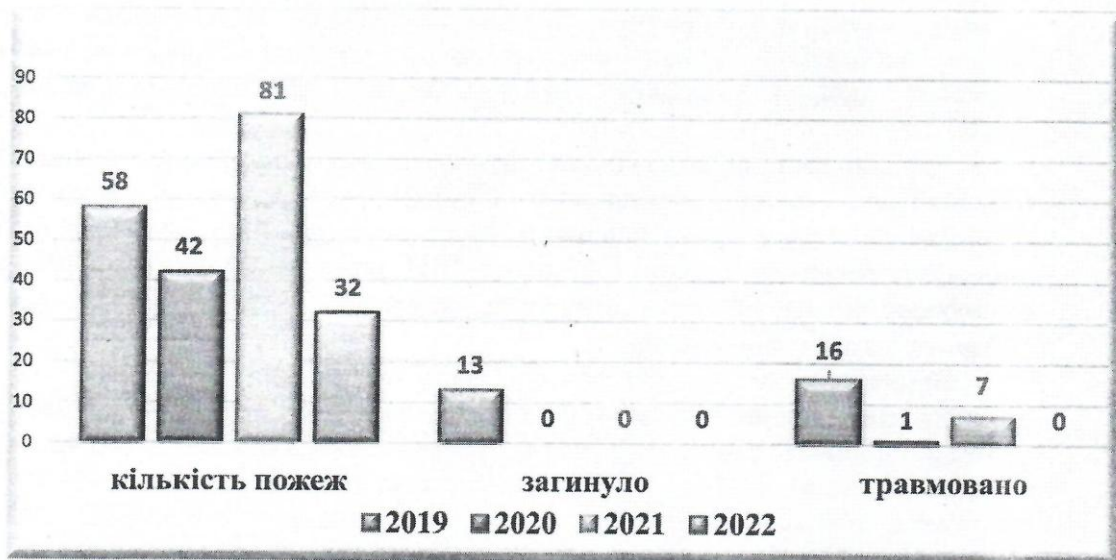
Пунктом 5 Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджених наказом МОН від 15.08.2016 № 974, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 08 вересня 2016 р. за № 1229/29359 (далі – Правила), визначено, що забезпечення пожежної безпеки в закладах та установах покладається на їх власників або уповноважені ними органи, керівників (ректори, директори, начальники, завідувачі), керівників структурних підрозділів (факультети, кафедри, лабораторії, навчальні кабінети, цехи, склади, бібліотеки, архіви, майстерні тощо) відповідно до законодавства.

На виконання пункту 2 доручення МВС від 29.07.2022 № 101/34 «Про проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо створення безпечних умов перебування в закладах освіти учасників освітнього процесу з урахуванням збройної агресії російської федерації» ДСНС приймає участь у розробленні мобільного додатка «Абетка безпеки для школяра середньої школи», зміст якого стосуватиметься правил поведінки в надзвичайних ситуаціях, та макета тематичного плаката з основними правилами поведінки дітей в умовах небезпеки, з метою розміщення виготовлених плакатів у закладах освіти.

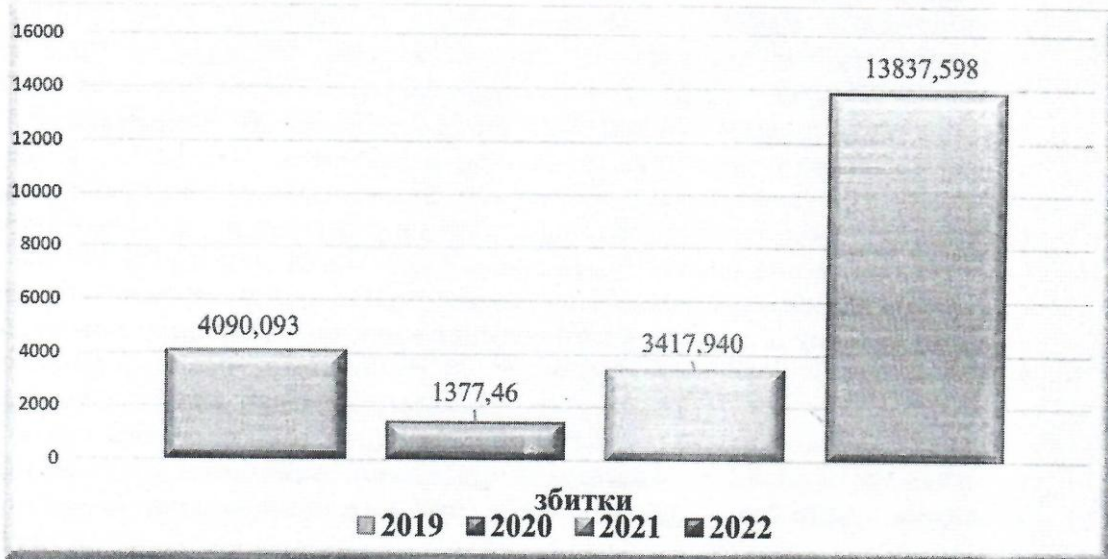
2. Наслідки не виконання завдань забезпечення пожежної та техногенної безпеки об'єктів освіти

За оперативною інформацією МОН в період 2019 – 2022 років у закладах та установах МОН, сталося 213 пожеж, загинуло 13 осіб та було травмовано 24 особи (Діаграма 1). Збитків державі за чотири роки нанесено близько 22,73 млн. грн (Діаграма 2).

У 2022 році сталося 32 пожежі (без урахування пожеж, що виникли внаслідок воєнних дій), що майже у 2,5 рази менше ніж за 2021 рік, а збитків державі нанесено на 4,95 млн. грн більше ніж за попередні три роки. Найбільша кількість пожеж виникла на об'єктах освіти у місті Києві (9 пожеж, збитків на 11,8 млн. грн).

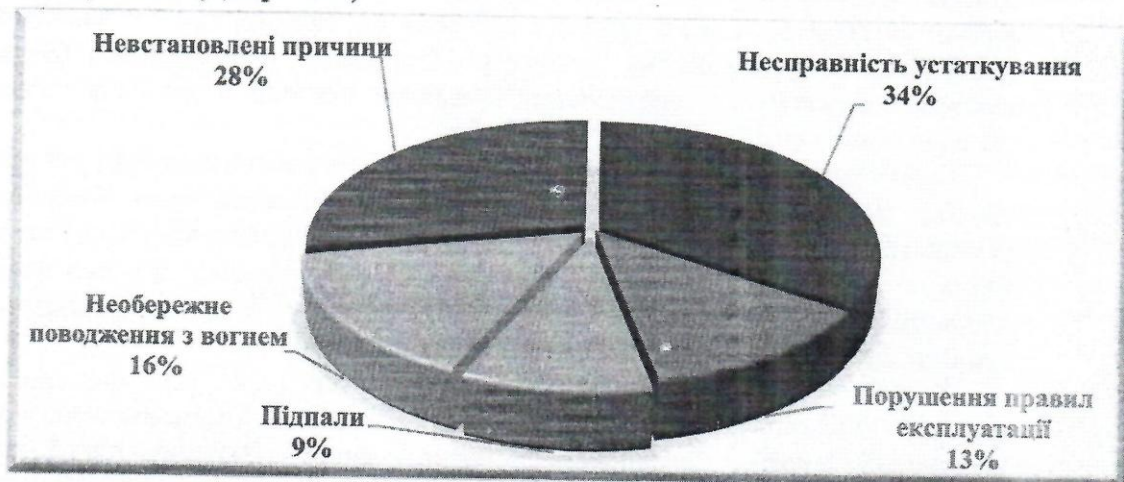

Діаграма 1. Порівняльний аналіз пожеж, що сталися на об'єктах освіти

Діаграма 2. Порівняльний аналіз збитків від пожеж, що сталися на об'єктах освіти, тис. грн.

Найбільш поширеними причинами виникнення пожеж на об'єктах освіти, як й у попередні роки, залишається несправність устаткування та невстановлені причини, а також необережне поводження з вогнем та порушення правил експлуатації. (Діаграма 3).

Діаграма 3. Причини виникнення пожеж на об'єктах закладів освіти у 2022 році

3. Щодо вирішення проблемних питань пожежної та техногенної безпеки

Для забезпечення ефективного протипожежного захисту на об'єктах закладів освіти, збереження життя та здоров'я людей, створення сприятливих умов потрібно великі фінансові вкладення через значну зношеність обладнання, що утворилася через постійну відсутність коштів за загальним фондом на проведення робіт з підвищення вогнестійкості будівель та споруд, забезпечення їх засобами пожежогасіння, створення автоматизованих систем пожежної сигналізації та оповіщення людей, підтримання в працездатному стані систем пожежної автоматики, забезпечення належного функціонування та обслуговування пожежних гідрантів, пожежних водоймищ та водонапірних веж тощо.

Враховуючи аналіз стану пожежної безпеки закладів освіти за попередні роки місцевими органами виконавчої влади всіх рівнів у **2022 році** планувалось вжити заходів щодо покращення протипожежного захисту підконтрольних закладів освіти, у тому числі передбачалось фінансування з місцевих бюджетів на усунення порушень вимог пожежної безпеки та забезпечення заходів, що були запропоновані приписами територіальних органів ДСНС за результатами здійснення заходів державного нагляду (контролю).

Крім того, станом на **1 січня 2022 року** загальний обсяг залишків за освітньою субвенцією на рахунках місцевих бюджетів склав **5 657,5 млн. грн.**, включаючи кошти, що мають цільове призначення, виділені відповідно до рішень Кабінету Міністрів України у попередньому бюджетному періоді.

Передбачені видатки місцевих бюджетів та залишки коштів за освітньою субвенцією не покривали потреби для проведення необхідних заходів щодо забезпечення пожежної безпеки на належному рівні.

З метою надання допомоги задля покращення стану пожежної безпеки закладів загальної середньої освіти Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 2 грудня 2021 року № 1928-IX (далі – Закон) було передбачено нову бюджетну програму «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення пожежної безпеки в закладах загальної середньої освіти» в обсязі **1 500,0 млн. грн.**

Крім того, на 2022 рік Законом за бюджетною програмою 2201140 «Фонд розвитку закладів фахової передвищої та вищої освіти» було передбачено **250 млн. грн.**, що планувалось розподілити відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених Фонду розвитку закладів фахової передвищої, вищої освіти та спрямовувати у тому числі на забезпечення технічних протипожежних заходів у закладах освіти.

З початком широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію України за погодженням з Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України з метою використання на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших державних органів, залучених до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення недоторканності державного кордону та захисту держави Кабінет Міністрів України постановами від 10.03.2022 № 245 та від 01.04.2022 № 401 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» у 2022 році скоротив видатки загального фонду МОН на загальну суму **22 824,8 млн грн.** з них субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – **15 176,2 млн грн.** у тому числі всі видатки, що були передбачені на забезпечення пожежної та техногенної безпеки закладів освіти.

Питання забезпечення безпеки закладів освіти, зокрема облаштування та будівництво захисних споруд цивільного захисту, забезпечення пожежної та техногенної безпеки закладів освіти в цілому є невід'ємною складовою процесу створення безпечного освітнього середовища.

Дорученням Прем'єр-міністра України від 17.09.2022 № 25087/0/1-22 за результатами наради, проведеної 15 вересня 2022 року, передбачено необхідність затвердження **Концепції безпеки закладів освіти** (далі – Концепція).

Міжвідомчою робочою групою з питань створення безпечних умов в закладах освіти розроблено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти», що надісланий на погодження зацікавленим центральним органам виконавчої влади та обласним, Київській міській військовим адміністраціям.

Концепція визначає проблеми, які потребують розв'язання, у сфері безпеки закладів освіти, мету, основні принципи, шляхи вирішення цих проблем та завдання і заходи, спрямовані на їх розв'язання, строки та очікувані результати її реалізації. Концепція представляє комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти та організацію в них рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання.

Питання безпеки закладів освіти та рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання, організації безпечного освітнього середовища є особливо актуальним у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України.

Концепцією передбачається виконання завдань та заходів, спрямованих на розв'язання визначених проблем. Так завдання 1 «Створення безпечної інфраструктури закладів освіти» передбачає виконання завдань та заходів забезпечення пожежної та техногенної безпеки закладів освіти.

Після схвалення Концепції передбачається розробити план заходів реалізації Концепції із визначенням строків виконання завдань та заходів, а також відповідальних за їх виконання.

З метою облаштування існуючих та будівництва нових захисних споруд Державним бюджетом України на 2023 рік передбачено видатки за бюджетною програмою 2211310 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти» в обсязі **1 500,0 млн. грн.**, які використовуватимуться у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

МОН направлено на повторне погодження з урахуванням зауважень зацікавленим центральним органам виконавчої влади проект постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти», якою пропонується затвердити Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти, а також розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти у 2023 році.

Місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, заклади освіти продовжують роботу щодо приведення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту у відповідність до санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, визначених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.08.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 липня 2018 року за № 879/32331. Проводиться поточний ремонт укриттів: демонтуються тимчасові перегородки; укріплюються вхідні двері; перевіряється електропроводка, освітлення та вимикачі; облаштовуються вентиляційні отвори; забезпечуються місцями для сидіння (лежання); облаштовується забір води від системи централізованого водопостачання та водовідведення або створюється запас води в емкостях; створюється запас продуктів тривалого зберігання, а також теплих речей та ковдр, забезпечивши їх зберігання у водонепроникних чохлах; запаси електролампочок, свічок, ліхтарів; первинних засобів пожежогасіння, шанцевого інструмента, засобів надання медичної допомоги, засобів зв'язку та оповіщення (телефонів, радіостанцій, радіоприймачів).

4. Висновок та пропозиції

Пожежна та техногенна безпека на об'єктах закладів освіти, що належать до сфери управління МОН, знаходиться у неналежному стані. Основними причинами такого стану залишаються низький рівень організації роботи та контролю за виконанням завдань у сфері пожежної та техногенної безпеки керівниками місцевих органів виконавчої влади та закладів освіти, недофінансування заходів пожежної та техногенної безпеки, несправність устаткування.

З метою посилення пожежної та техногенної безпеки, попередження надзвичайних ситуацій на об'єктах закладів освіти, пропонується визначити невідкладні завдання керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій, закладів освіти та установ, що належать до сфери управління МОН.

Наголосити на тому, що виконання завдань у сфері пожежної та техногенної безпеки залишається одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці.

Завідувач сектору мобілізаційної роботи,
цивільного захисту та безпеки життєдіяльності

Андрій ЦИМБАЛ